

Bájkkeavijssa NuorttaSálto

Mujtodime, valla ælla vadjáluvvam

■ Uddni li birrusij 70 000 persávná Vuonan demænsaskehpuvudagáj. Jáhkki birrusij 10 000 persávná skihpuvudagáv oadtju juohkka jage. Kontávrrásajijn Divtasvuona suohkanin le Anna Kuoljok Ájluovtas virggáj biejaduvvam varresvuodadirektoráhtan bargatjit máhtudaklápptomijn, diededimijn ja bagádallamijn demænsabargon sáme suohkanijn.

Guoradallama vuosedi birrusin lahke dajs demænsaskehpuvudagáj li guoradaláduvvam ja diagnostiseriduvvam. Dat vuoset riek moattes ælla diedov skihpuvudagá birra oadtjum ja bagádallamav máhttelisvuodaj birra viehkev átsátjit. Árra diagnosa vaddá buorre máhttelisvuodaj hiebadahatjijt iellemav buoremus láhkáj demænsaskehpuvudagáj.

Ájggu fáladagájt buoredit

Kuoljok le ádjákmáno 1 biejves 2010 virggáj biejadum prosjektájdédiddjen gálmma-jahkásasj demænsaprográmmaj ulmuttjijda sáme duogátjijn. Prográmma le oasse Demensplan 2015, gánná ulmme le bajedit kvalitehtav ja lasedit máhtukvuodav dievnnofáladagáj ulmuttjijda demensaj. - *Gáktu li dievnnofáladagá sáme addnijda uddni?* - Prosjekta galggá áttjudit diedov kvalitehta ja sisano birra dievnnofáladagáj ulmuttjijda demensaj gænna le sáme duogásj. Jagen 2010 tjadáduvva stáhtusguoradallam dievnnofáladagáj birra daj niellja nuortalamos fylkaj, subtsas Kuoljok.

Demensa merka

Demænssa doalvvu hæsoadibmáj, dábdomerkej duola dagu mujtodisvuoha, hæboduvvam diedulasvuoha, gássjelisvuoda bæjválasj dahkamusáj ja rievddam ulmusjuoges. Dábdomerkej suojmma ihti. Lágev gitta lågenanguokta jage skihpuvudakávdánibme le dábálasj. Álu mujtodisvuoha vájkkut barggomáhtukvuodav ja demænssa máhtta mujtodisvuodav ávdedit. Árggabiejve rutijna máhtti gáhtot ja sjaddá juorruilbme gå diehttelis ássje dálla vierttiji mujttáduvvat ja bagáduvvat gáktu dahkat. Dá li merka juojddá le boasstot ja dárba lagábuov guoradallamijt. Ulmutta demensaj

máhtti málestit, valla vajálduhttet mállásijt guossodit. Liegga biebbmo boaldeduvvá ja vuodnápláhta e jáddiduvvá. Ulmusj demensaj máhtta vajálduhttet álkkes bágojt jali máhtti bágojt adnet ma li boasto vidjurin, vaj gárgadisá sjaddi gássjelisá dádjadit. Máhtti jándurav járggáli ja biejvev idjan adnet, ietjas goahteguoran máládit ja gássjelisvuodaj oadtjot sijddasis gávnadit.

Demænsabarggo ássjen suohkanin

Barggodahkamusá 3-jahkásasj demænsaprográmmaj galggá álgon tjadáduvvat suohkanijn sáme giela háldadimguovlon. Kuoljoka barggo sjaddá álgadit ávdánahthem- ja máhtudakprosjektav, diededit ja bagádallat suohkanijt ja fylkajt lándan gánná li dementa ulmutta sáme duogátjijn. Átsádallamvuosedibme ja værmádaknannim li aj oasse bargos. - *Máhtti máhtti suohkana dahkat buorebut hiebadahatjijt ulmuttjijda demensaj sáme duogátjijn?* Suohkanijn sáme giela háldadimguovlon le prográmmaájgen sierralágásj stuurra máhttelisvuoha doajmmat ja adnet hástalusájt, buorre dájmajt ja ájádusájt dájmajt dementa ulmuttjijda sáme duogátjijn. Prográmmaájgen ájggop ávdánahthem ja gæhttalit ádá dájmajt ma ma?enagi diehtobælláj biejaduvvi vaj juohkkahasj gudi sihti galggi dájmajt gávnat ma doajmmi, javllá Kuoljok.

Vuorodi moadda dájma

Vuorodamoase li guoradallam ja diagnostiserik, biejve- ja giehpemifáladagá, barggo lagámusáj, hiebaduvvam áromfáladahka ja máhtudaklápptom. - Máhtudahka sáme duogátja sisano birra ja gáktu dat huksovidjurav vájkkut dementa ulmuttjijn le uddni soajtemláhkáj varresvuoda ja hüksobarggijn ja aj háldadusájvijn.

Tæksta:
Kitty Skapalen
Járggálibme:
Divte Media AS/Idar Kintel

ANNA KUOLJOK fra Drag tiltrådte 1. januar stillingen som prosjektleder for et 3-årig nasjonalt program for personer med demens med samisk bakgrunn. Foto: Privat

Prográmma le oasse Nasjonálasj sáme áhpaduskehpuvudagáj Kárásjágán mij ájggu ávdánahthem ja gæhttalit áhpadusprográmmav sáme duogátjijn. Uddni ælla da guoradallamævo ma gávnnuji hiebaduvvam ulmuttjijda sáme duogátjijn ja ihkap muhtema ulmuttjijda sáme duogátjijn ma li guoraduvvam li boasto diagnosav oadtjum. Ájnas doajmma le dan diehti nævojt áttjudit ma máhtti guoradallat ja bagádallat ulmuttjijt sáme duogátjijn. Prográmma galggá aj guoradallat ja diededit "buorre dájmajt" birra ma gávnnuji jali ávdánahthemvvi suohkanijn lándan birra, subtsas Kuoljok.

Unnagasj le buorre

- Unna skihppiisjiddaássudagá ja aktisasjárroma uvsaj hágánij li buorebuov gå skihppiivieso stuurra ássudagáj ja ukxa guhka boadál dahkaj. Nav demænsahukso le buorre hukso gájkajda, javlaj dallusj varresvuoda ja hüksoministar Sylvia Brustad gå ávdánbuvtij ráddidusá ádá Demenssaplánav 2015 jagen 2007. Udnásj hüksodievnno ij le nuoges hiebadahthemvvi ulmuttjijda demensaj. Ájggomus le rievddadit ja hiebadit hüksodievno máhtudagáv, organiserigav ja arkitektuvrav. Navti galggá demænsaplánna dájda dievnoja ádá ja ienep dájmalasj hüksoprofiljav vaddet. Sierraláhkáj galggá bargaduvvat gálmma oajvveássjij; uvsav hágánij, ij guhka boadál dahkaj, biejvvedoajmmafáladahka ja diehto ja máhtudahka.

Buorre biejve

Le állá diehtemahtesvuoha demænsavájvija ja dan diehti dárbaduvvá diehto ja máhtudahka.

Ráddidusá bieles le ulmme læhkám hiebadahthem vaj juohkkahasj galggá iellemkvalitehtav, jasskavuodav ja mávsulasj árggabiejvijt dábdadit, vájku sujna le alvos skihpuvudahka ja doajmmafámodisvuoha. Plánna le namáv oadtjum "Buorre biejve".

- Mij le "Buorre biejve" demænnta ulmuttjij sáme duogátjijn, árrum oarjje-julev- jali nuorttasáme guovlon sjaddá akta oajvvehástalusáj dan 3-jahkásasj demænsaprográmmaj ulmuttjijda sáme duogátjijn, javllá Anna Kuoljok.

DEN GODE HVERDAGEN. Ulike tiltak skal gjøres for å skape den gode hverdagens for demente.